TELLEIRAS GALEGAS

As telleiras eran instalacións dedicadas á elaboración de tellas, ladrillos e outros elementos de construción a base de barro.

Na actualidade quedan uns poucos restos repartidos polo país debido a que foron substituída polas fábricas de cerámica

PARTES DUNHA TELLEIRA

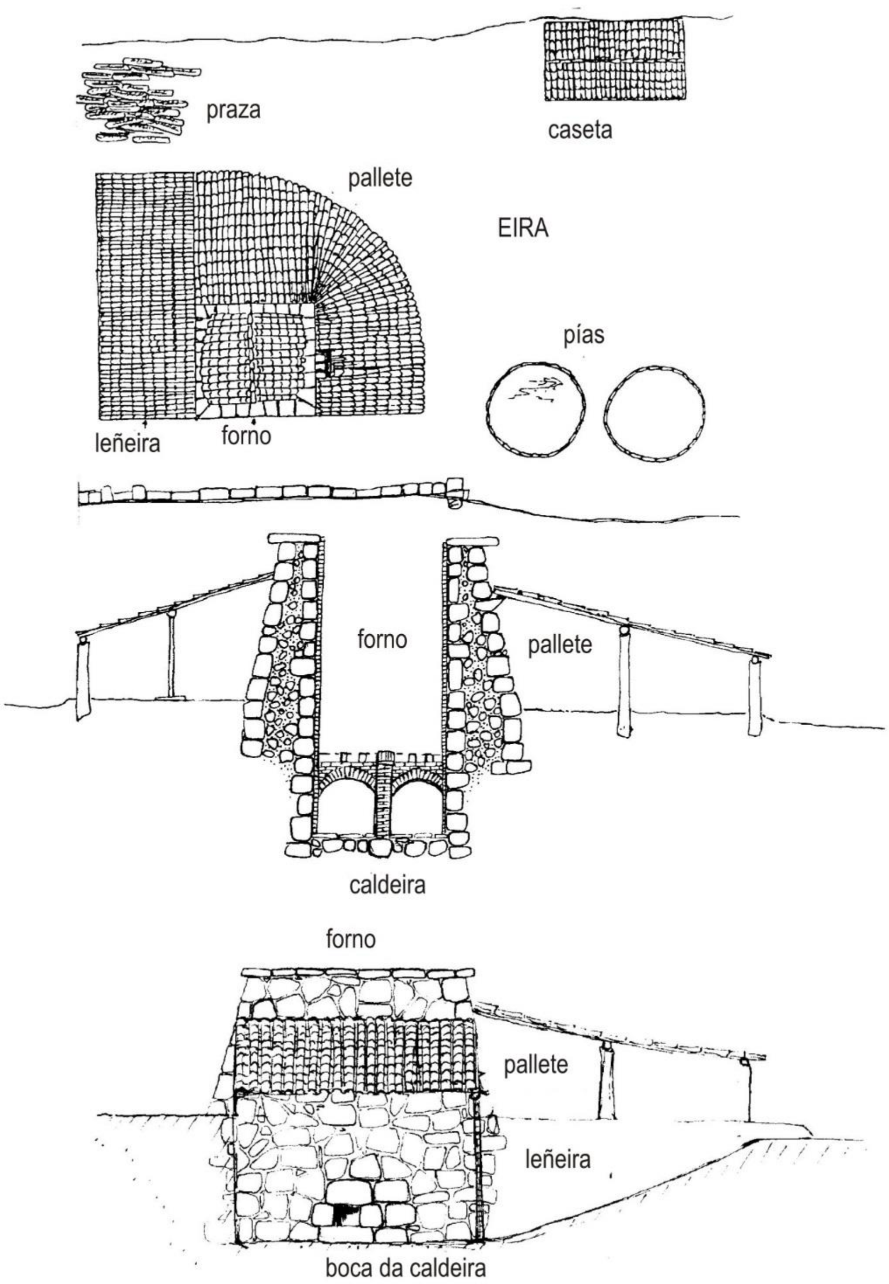

O FORNO

Estrutura da caldeira

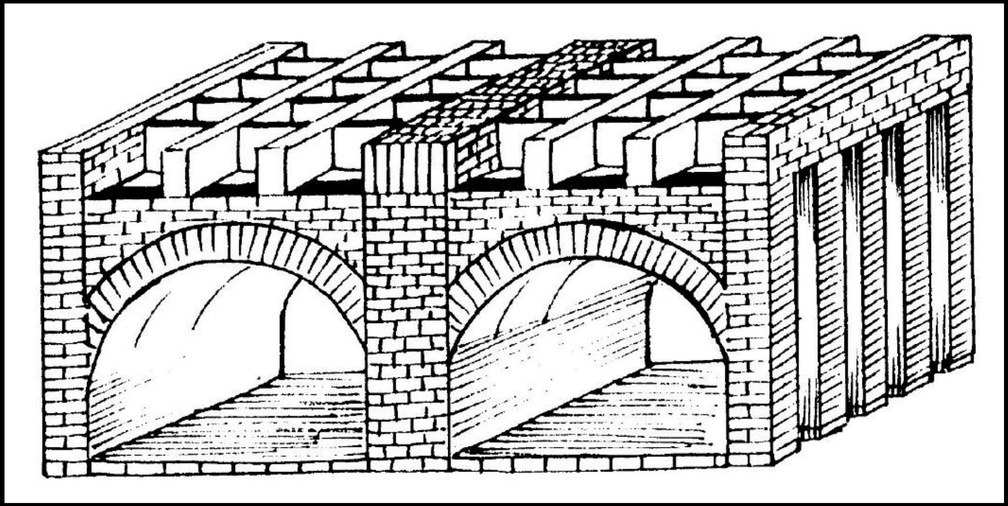

Grella do forno

forno cuberto con cheminea

forno cuberto con bóveda

forno con tellado móbil

portas do forno

detalle da vestidura interior do forno

O PALLETE ou CUBERTO

A LEÑEIRA

ESPAZOS E CONSTRUCIÓNS AUXILIARES

EIRA

PÍAS

EMBARCADOIROS

CASETAS OU CHABOLAS

O TRABALLO NA TELLEIRA

Maqueta nun museo do Algarve

EXTRACIÓN DO BARRO

-Os pañóns ou lingotes de barro arrancábanse con eixadas e picochas e transportábanse con tinas (á cabeza), en carretas ou carros.
-No seo do Umia o barro extraíase tamén dos fondos mariños aproveitando as secas. Rodeábase o espazo cunha caixonada e cargábase en barcos.

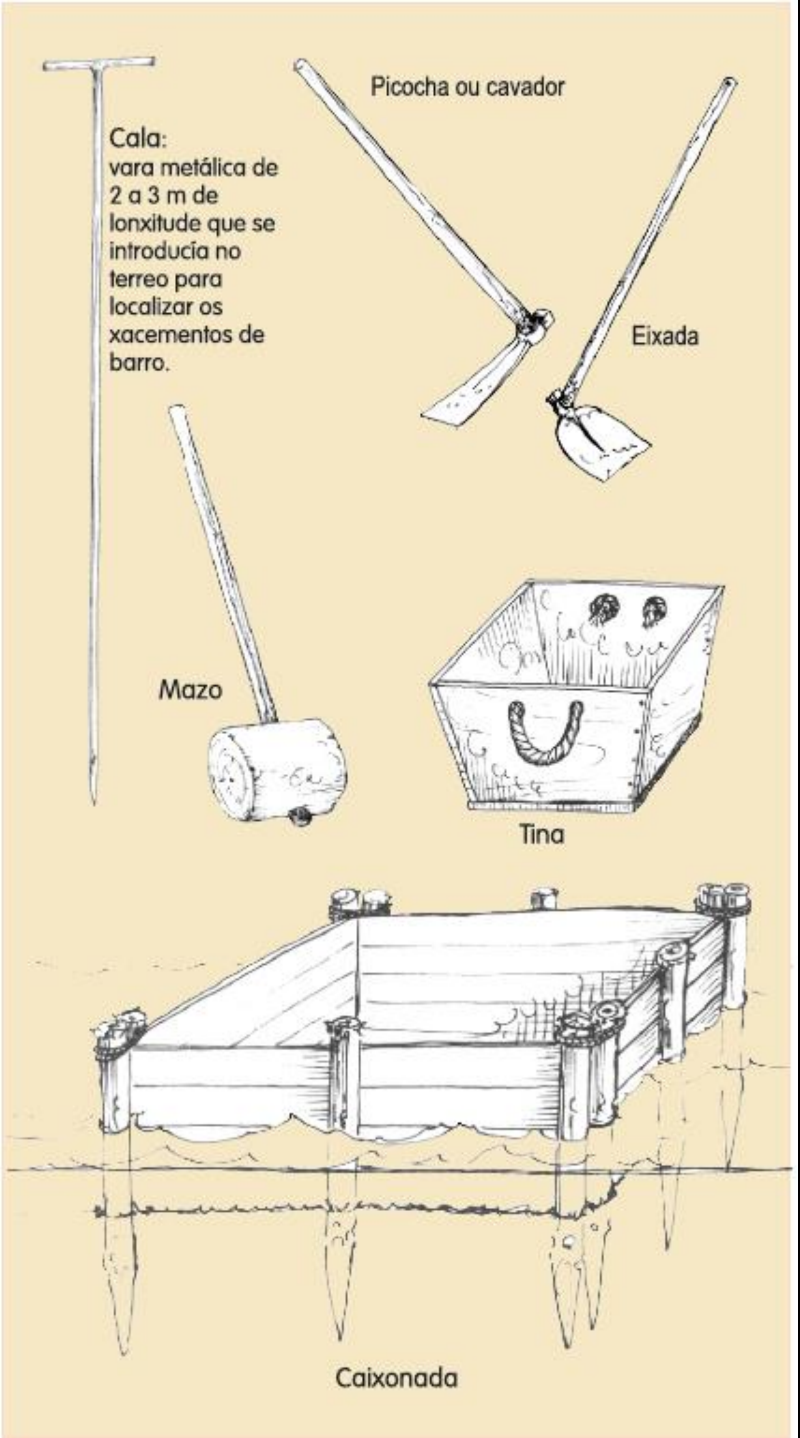

antiga barreira en Vilalonga

Extracción de
barro no mar
barreira na
Arnosa- Vilalonga

Os traballadores da telleira estaban organizados nunha CUADRILLA formada por un mínimo de cinco persoas na que cada unha tiña a súa función:

-OFICIAL: responsable da elaboración das pezas.

-PIEIRO ou AMASADOR: encargado de amasar o barro na pía.

-CARRETILLEIRO: encargado de levar o barro da pía ao oficial e de transportar o material da eira para o pallete nas carretas.

-TENDEDOR: levaba as pezas desde o banco ou máquina ata a eira para polas a secar. Xeralmente eran rapaces novos porque tiñan que moverse moito e ter axilidade.

-COCEDOR: encargado de manter o forno e vixiar a cocedura do material.

-SERVICIEIROS ou ASENTADORES: axudaban en tarefas diversas: acarrexar material, encañar e desencañr o forno...

Cuadrilla dunha telleira formada por dous oficiais, dous tendedores, un pieiro (co cabalo) e un servicieiro.

PREPARACIÓN DO BARRO

-O barro amoreado na eira dividíase en pequenas partes coas eixadas ou dándolle golpes cun macico.
-Logo botábase nas pías e engadíaselle auga para amolecelo coa axuda do cabazo. O pieiro, só, ou coa axuda dun cabalo, sobaba o barro ata que collese liga. Ás veces o barro peneirábase previamente para sacarlle os cardenís (pedras pequenas ou seixos) que levaba polo medio.
-Na década de 1950 introducíronse as primeiras máquinas para moer o barro.
-Unha vez amasado o barro o carretilleiro levábao ao pé da zona de traballo e alí amasábase de novo cun sable ou ferro acoitelándoo ou chaviándoo ata que quedaba ciscado. Logo volvía a amorearse e repetíase o traballo varias veces ata que quedase uniforme e ben ligado. Este proceso coñecíase co nome de MUDADA.

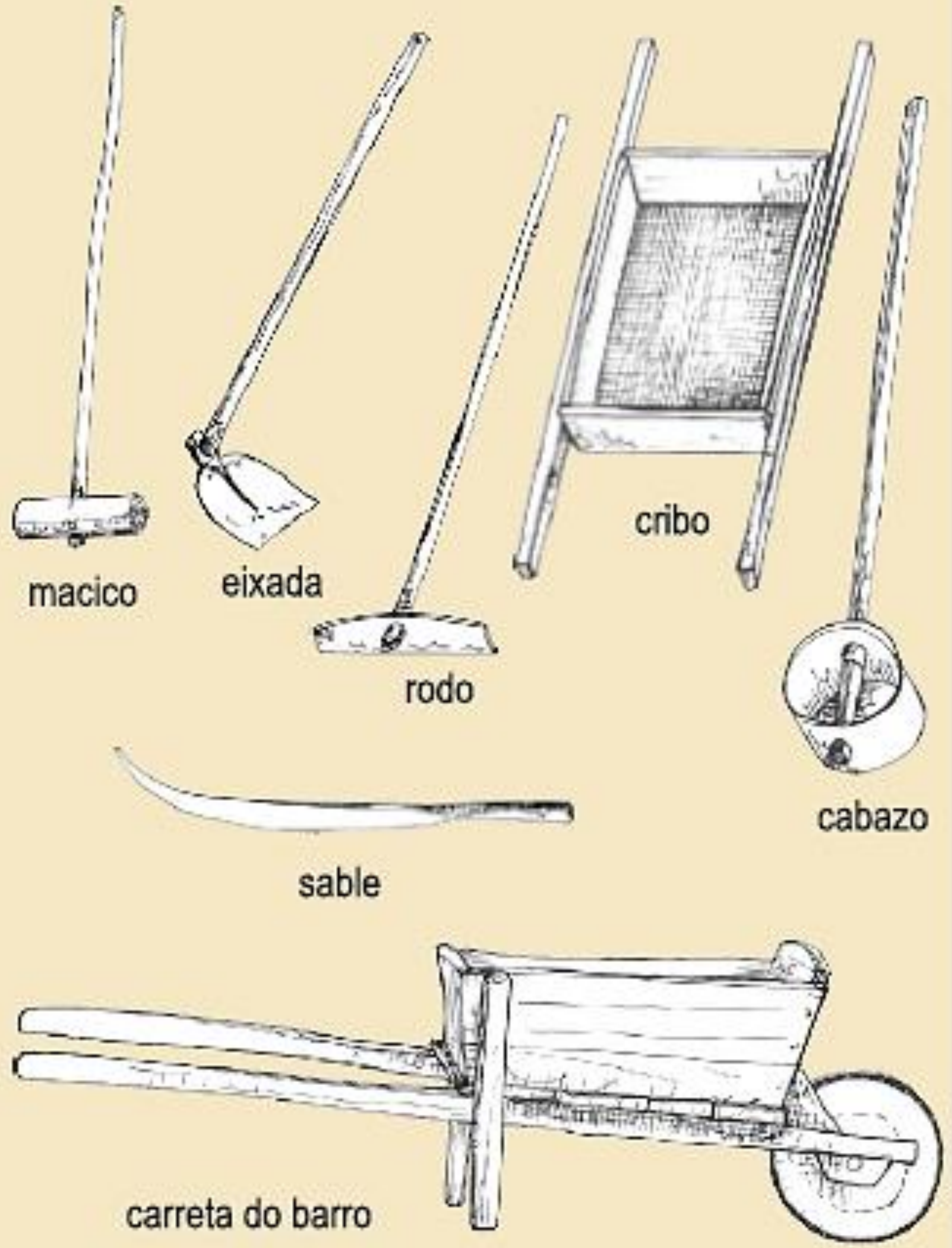

Barro e pía de amolecer

ELABORACIÓN DE TELLA Á MAN

-Amásase o barro (faise a mudada), coa axuda do sable.

Banco do telleiro

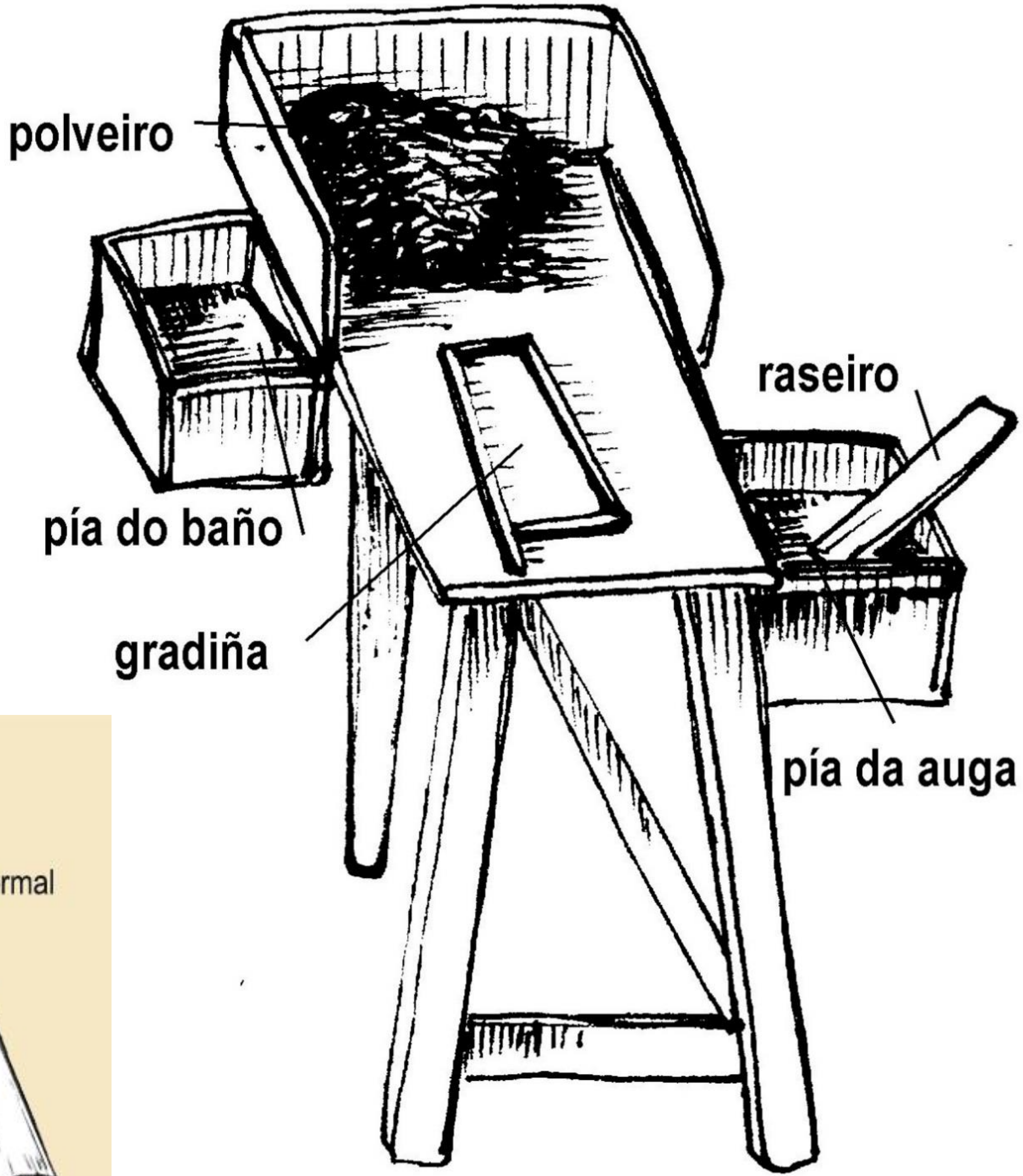

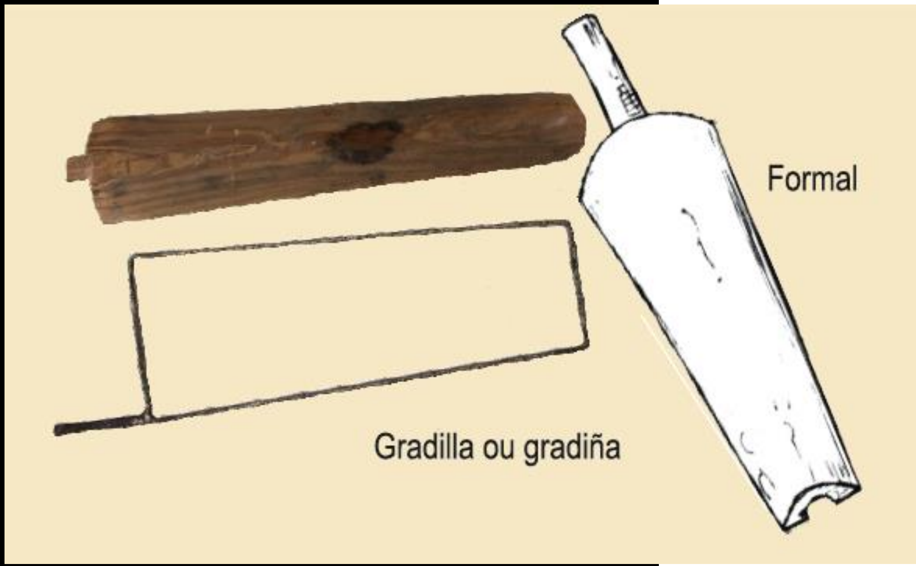

-Esténdese polvo (terra miúda e seca) sobre o banco.
-Énchese o molde (gradilla).
-Pásase o raseiro para igualar e eliminar o sobrante.
-Brúñese co baño (barro moi fino mesturado con auga).

Pasando o raseiro

Pasando a tella para o formal

tendendo

ELABORACIÓN DE TELLA COA MÁQUINA

-O barro sae pola boca da máquina, córtase e recóllese co formal.

-Trasládanse as tellas á eira e téndense.

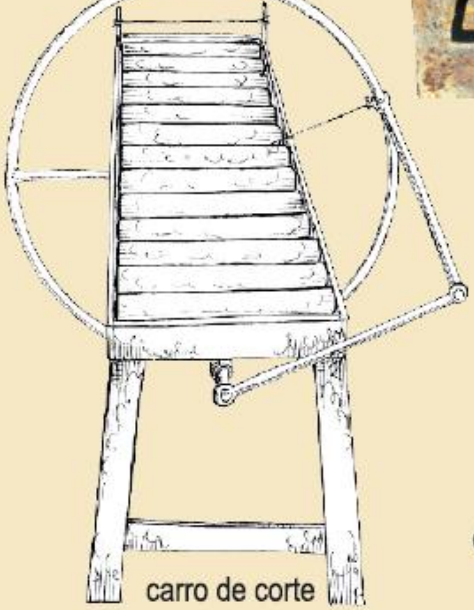

carro de corte

Boquilla
para facer
tella

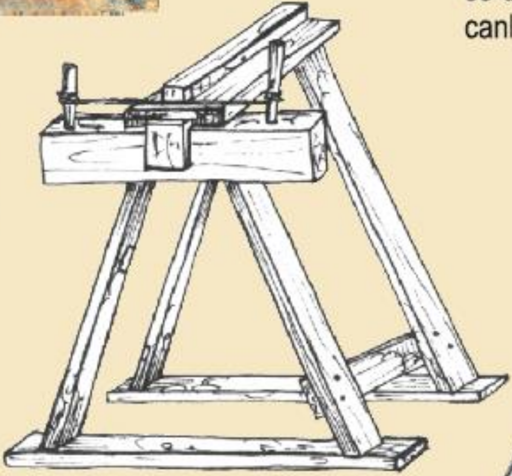

rebarbadora ou rebanadora

O formal da tella de máquina
levaba o mango longo
para poder manexalo mentres
se desprazaba ao longo da
canle da rebarbadora.

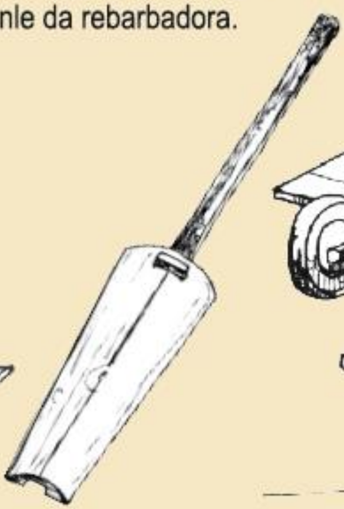

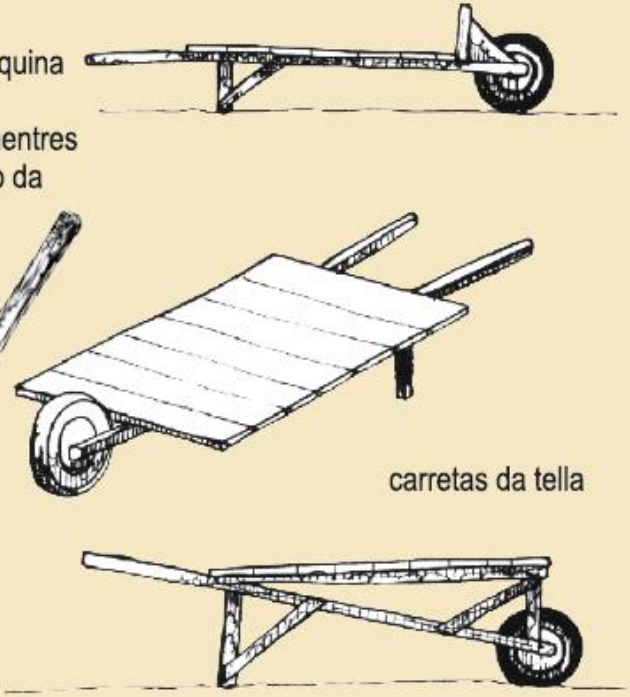

carretas da tella

ELABORACIÓN DE LADRILLOS E OUTROS ELEMENTOS Á MAN

-Énchense os moldes

-Sepáranse as pezas coa lesna e téndense na eira

-Os ladrillos macizos facíanse con barro de peor calidade ou aproveitando restos e tellas que se estrababan. Presionábanse co plantillón cando estaban abelanados (medio secos), para compactalos.

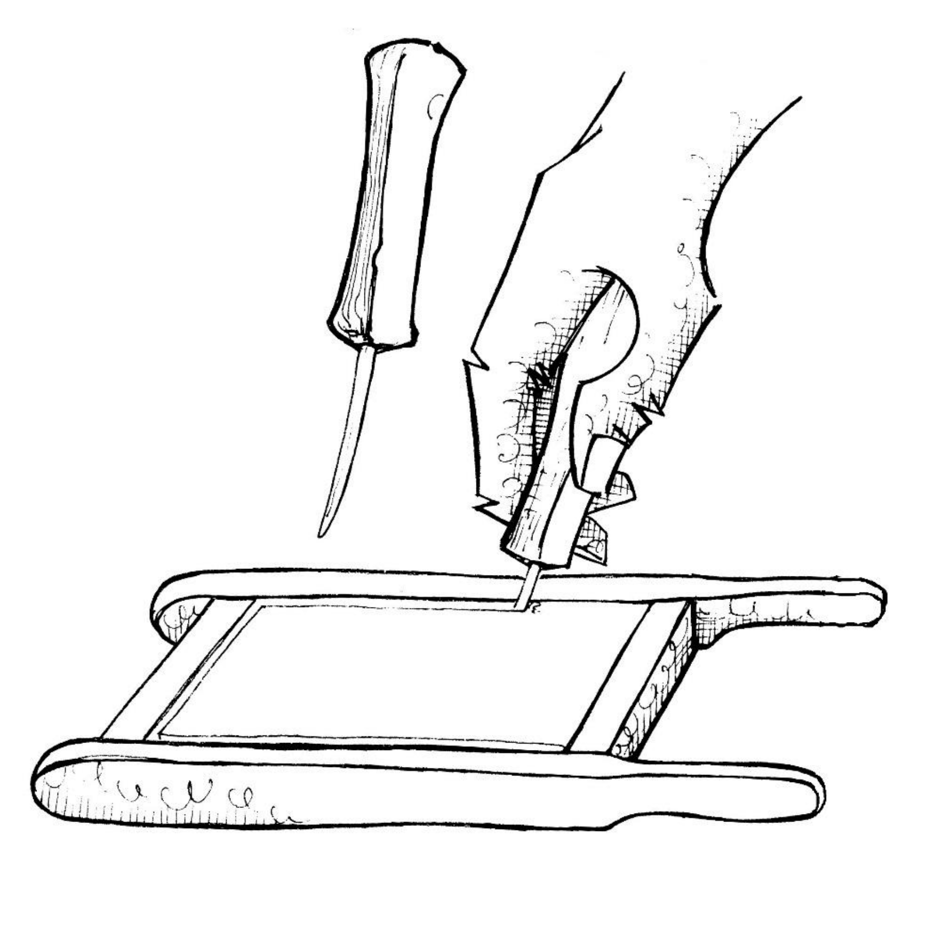

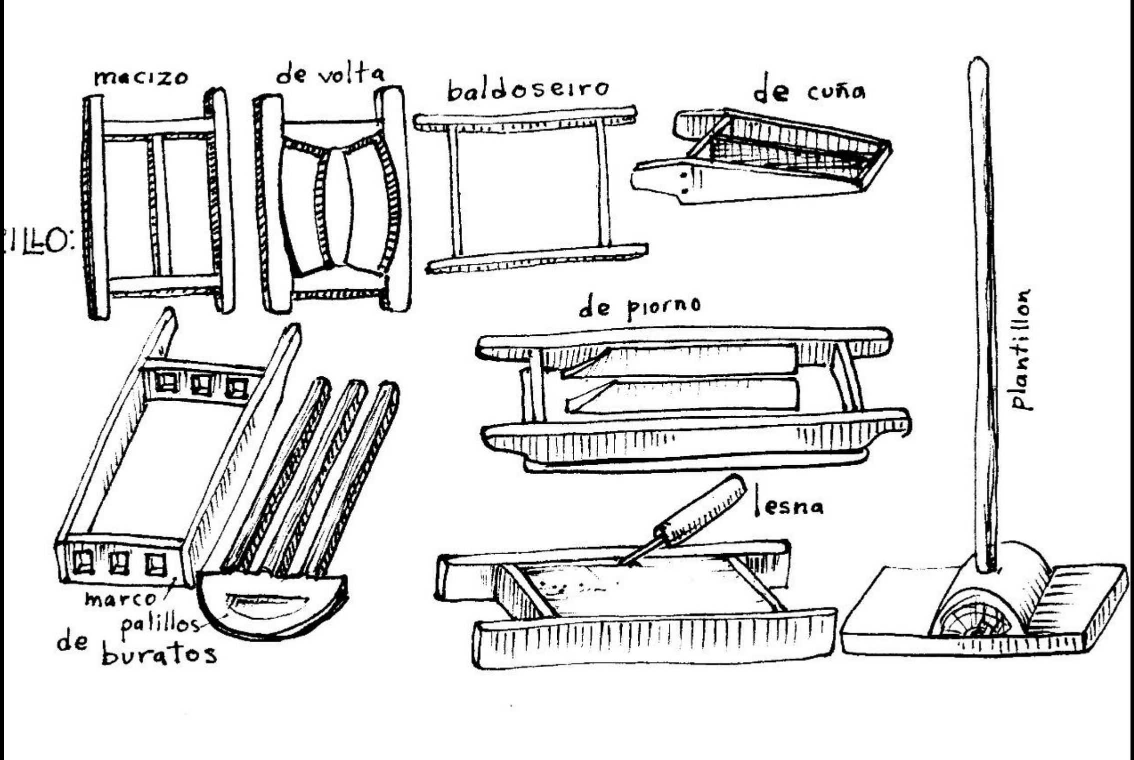

Aparellos para facer ladrillos e baldosas

ELABORACIÓN DE LADRILLOS E OUTROS ELEMENTOS Á MÁQUINA

-As pezas saen pola boquilla, córtanse e téndense.

boquillas para facer ladrillos coa máquina (de buratos e macizo)

O TRABALLO NO FORNO

-Para encher o forno coa tella (encañar) había que colocala con moita habilidade para que non rompese e deixar ocos que facían de tiro para o lume.

A medida que se encañaba íase tapando a porta do forno con ladrillo cocido e ao remate botábase enriba das pezas unha capa de salón (terra do fondo da caldeira e barro seco) e cachos de tellas.

-Se a telleira non tiña cuberta fixa había que desmontala.

-Despois prendíase lume na caldeira usando como combustible leña ou serrín. O proceso de cocción duraba de 6 a 8 días.

-Despois de arrefríar desencañábase.

esquema do encañado do forno

Forno cocendo

Unha fornada levaba de 30.000 a 50.000 tellas, segundo a capacidade do forno, dispostas en nove fileiras ou "daghas"; e 10.000 ladrillos.
Para elaborar o material para unha fornada había que traballar aproximadamente quince días.

desencañando

IMAXES DOUTROS TEMPOS

Catoira

Catoira

Catoira

O Facho (Castrelo, Cambados)

Castrelo
(Cambados)

O Facho

O Facho

O Rosal

Couto de Abaixo (Castrelo, Cambados)

Vilalonga (cargando barro das barreiras do mar)

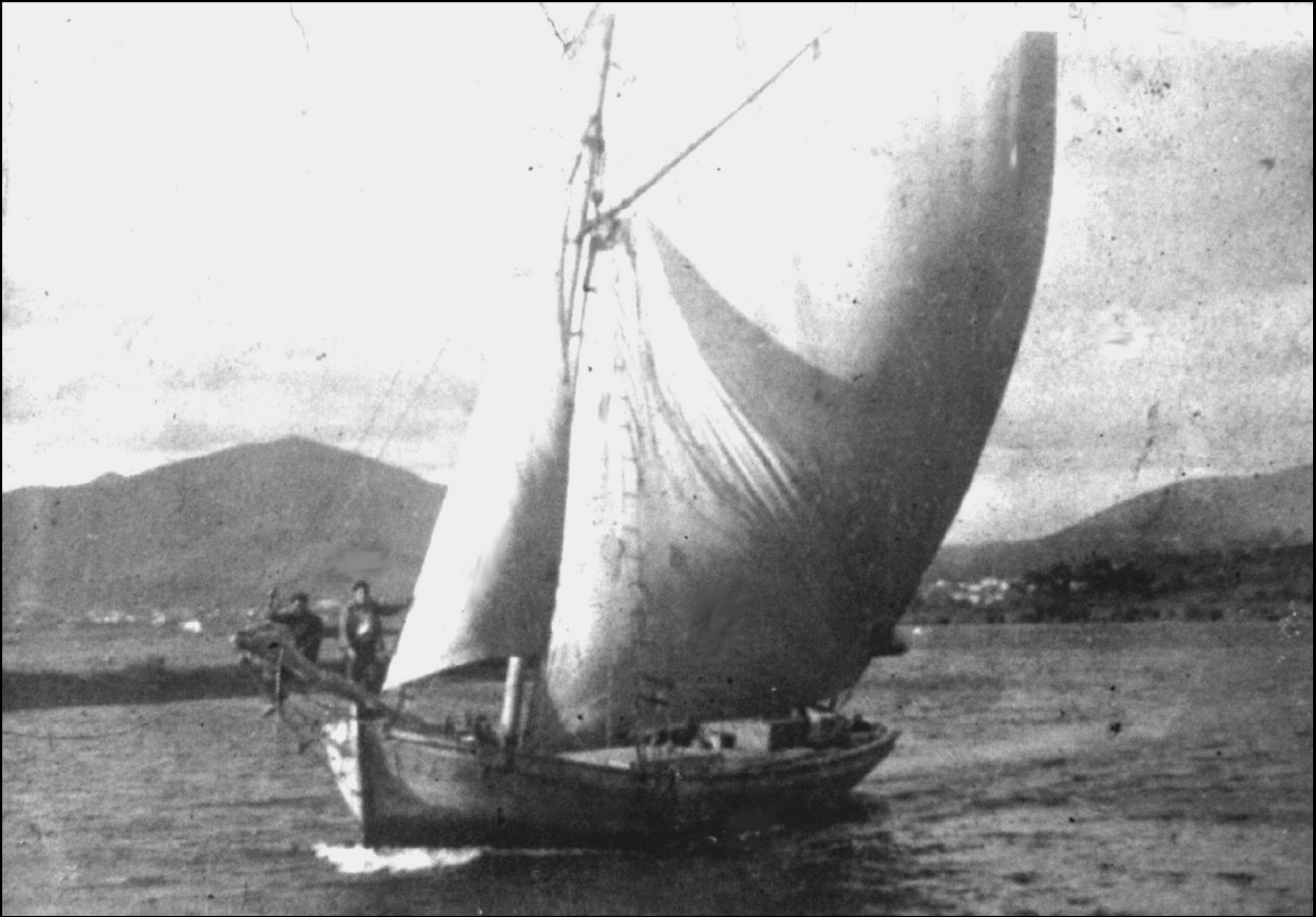

Castrelo. Galeón para o transporte de barro e leña.

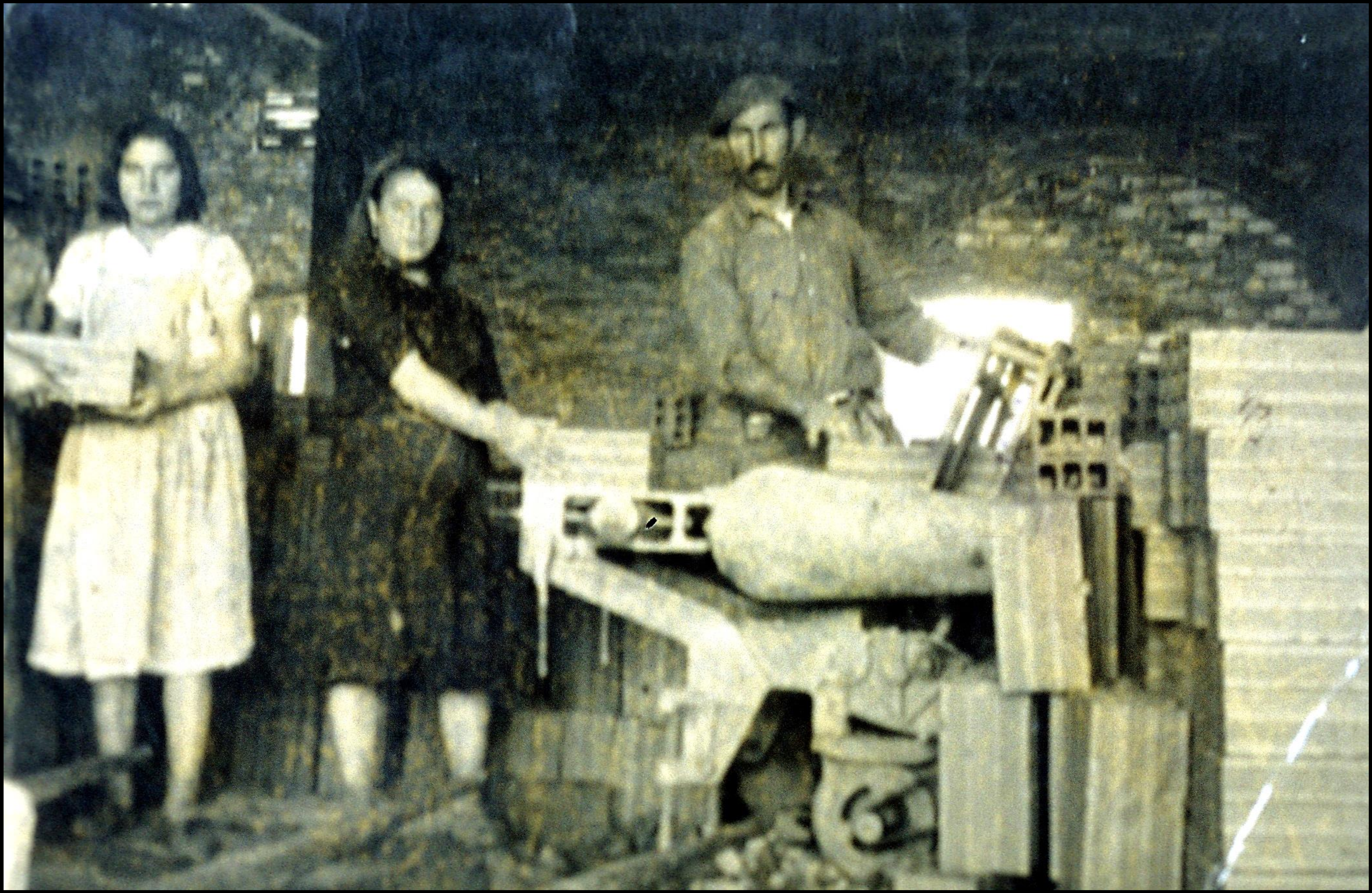

Vilalonga (primeiras fábricas de ladrillos)

Cambados (descargando un galeón no porto)

TELLEIRAS DO SALNÉS

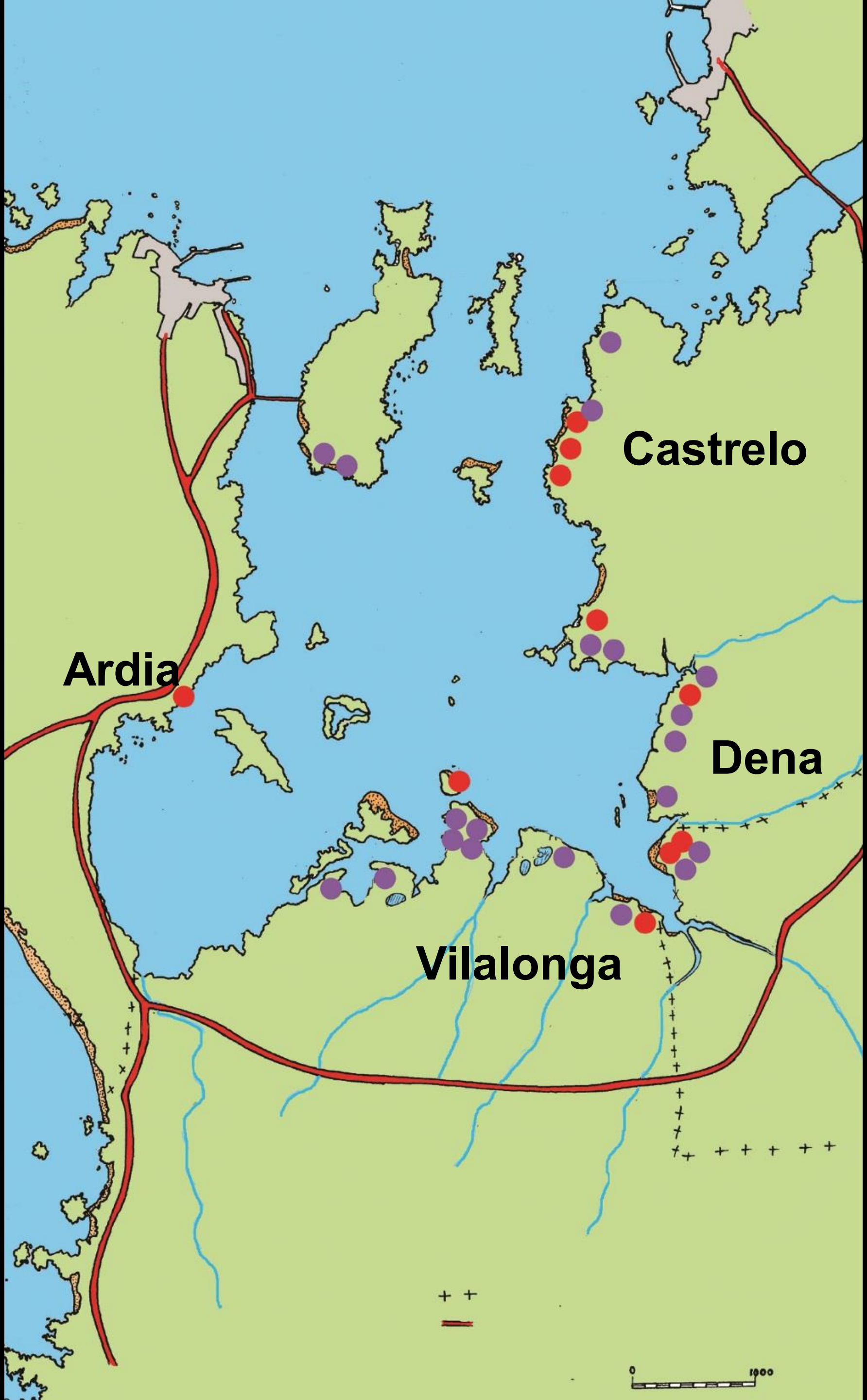

Telleiras no Facho (1982)
(Castrelo, Cambados)

Telleiras no Facho (1982)
(Castrelo, Cambados)

Telleiras no Facho (1982)
(Castrelo, Cambados)

Telleira de Martínez (1960)
O Facho (Castrelo, Cambados)

Telleira de Vieites (1987)
O Facho (Castrelo, Cambados)

Telleira de Vieites (restauración, 2014)
O Facho (Castrelo, Cambados)

Telleira de Vieites

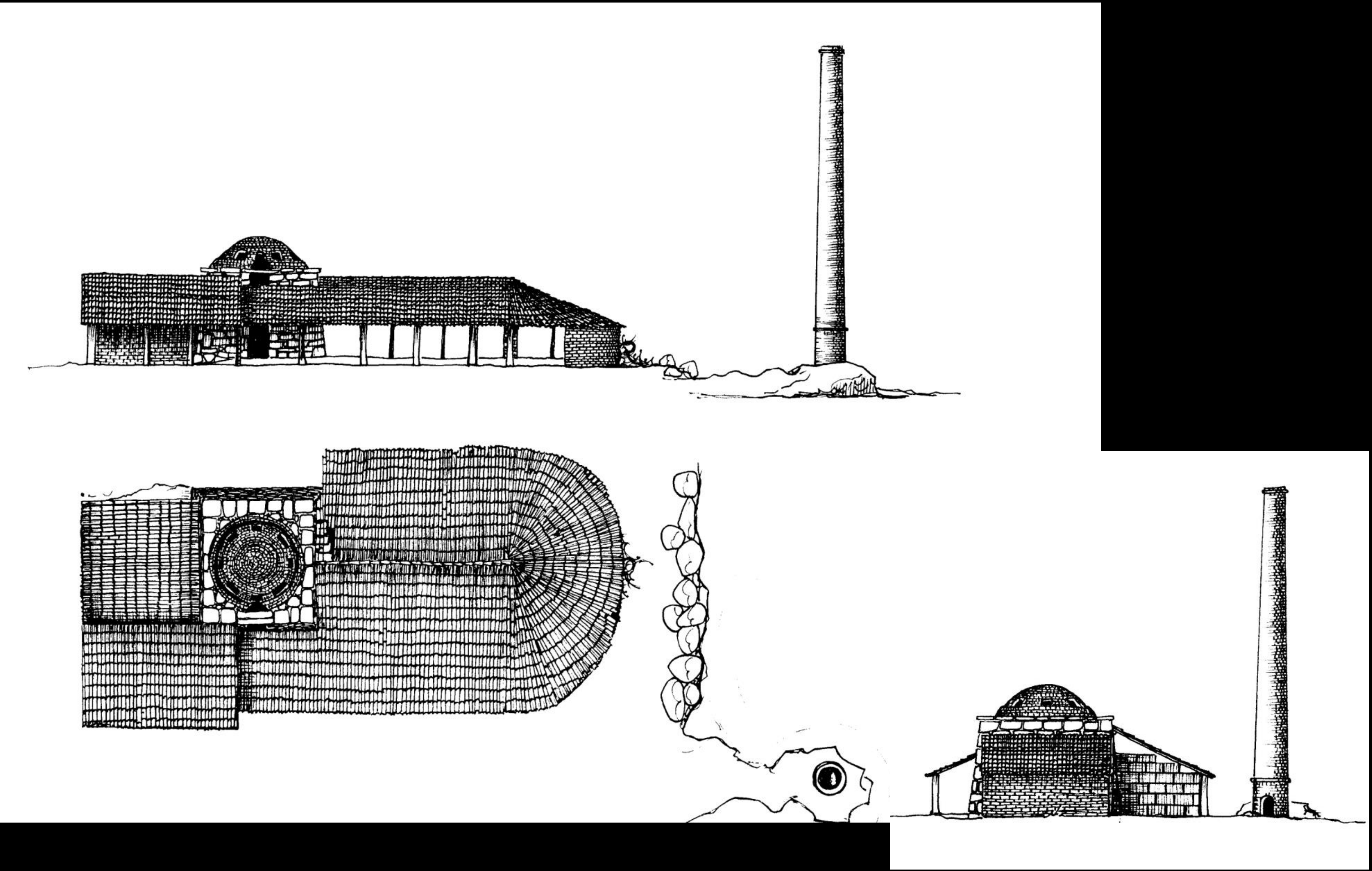

Telleira de Adolfina Camiña (1982)
O Facho (Castrelo, Cambados)

TELLEIRA DE ADOLFINA CAMIÑA
O FACHO-CASTRELO-CAMBADOS

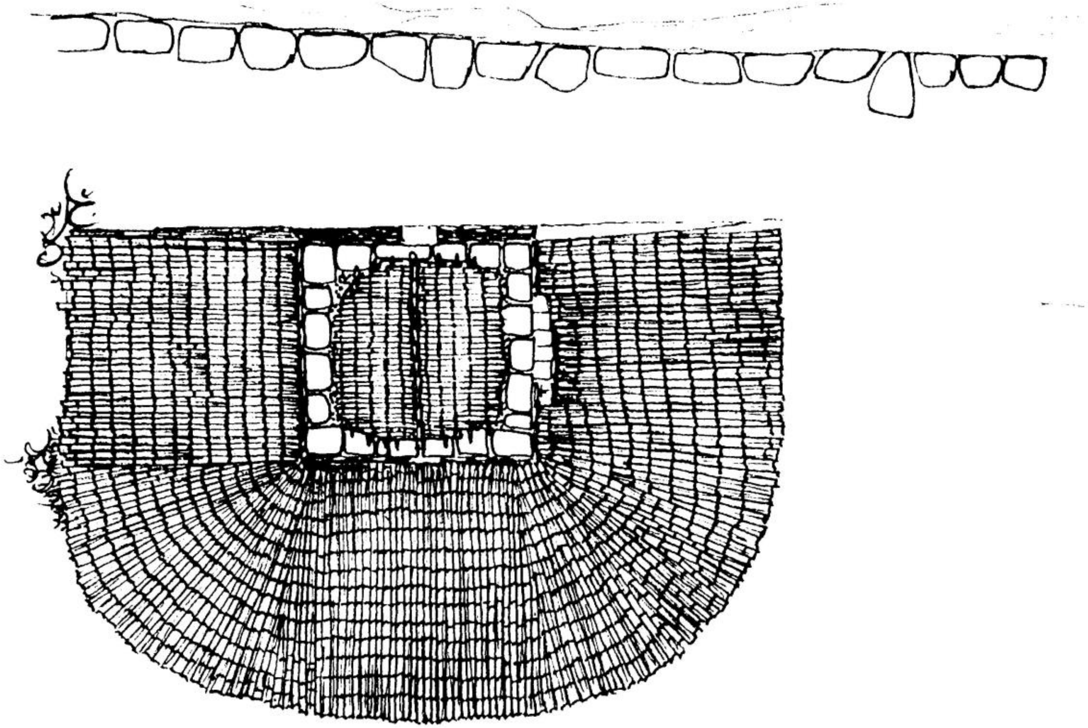

planta

alzado leste

alzado norte

Telleira de Manuel González (1982)
O Facho (Castrelo, Cambados)

Telleira de Manuel González (1984)
O Facho (Castrelo, Cambados)

Telleira de Manuel González (restauración??, 2009)
O Facho (Castrelo, Cambados)

TELLEIRA DE MANUEL GONZÁLEZ
O FACHO-CASTRELO-CAMBADOS

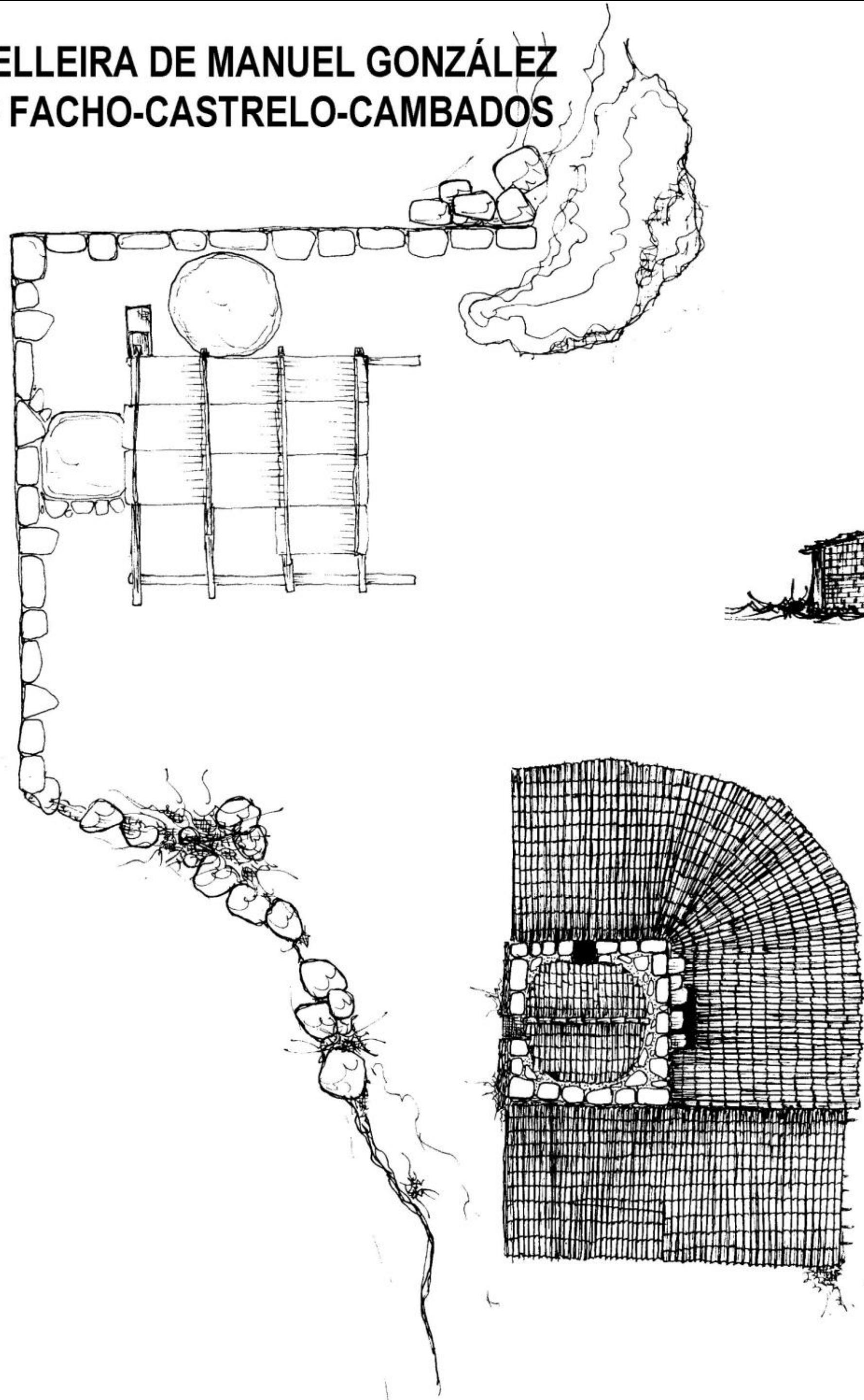

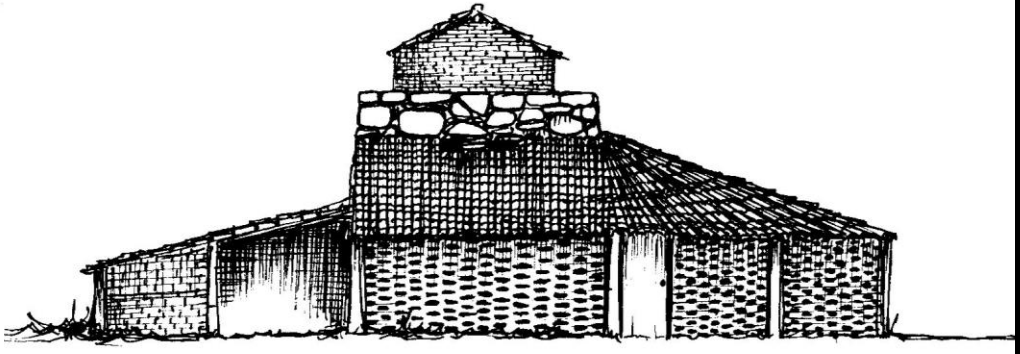

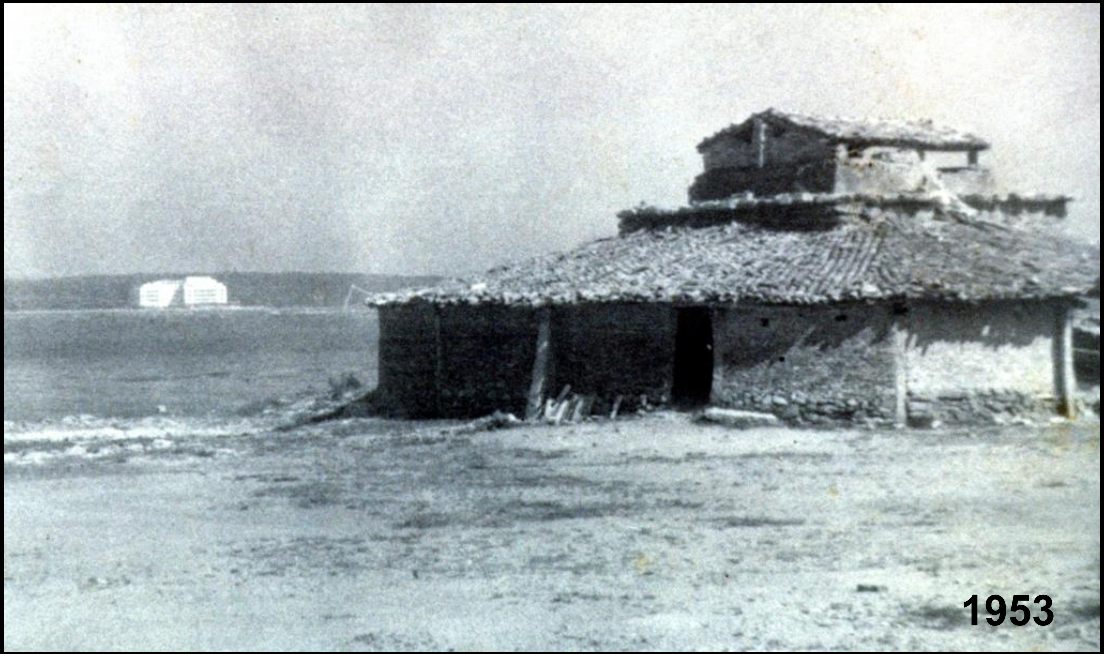

Telleira dos Lorenzo
Bico da Ran
(Castrelo, Cambados)

TELLEIRA DOS LORENZO
BICO DA RAN-CASTRELO-CAMBADOS

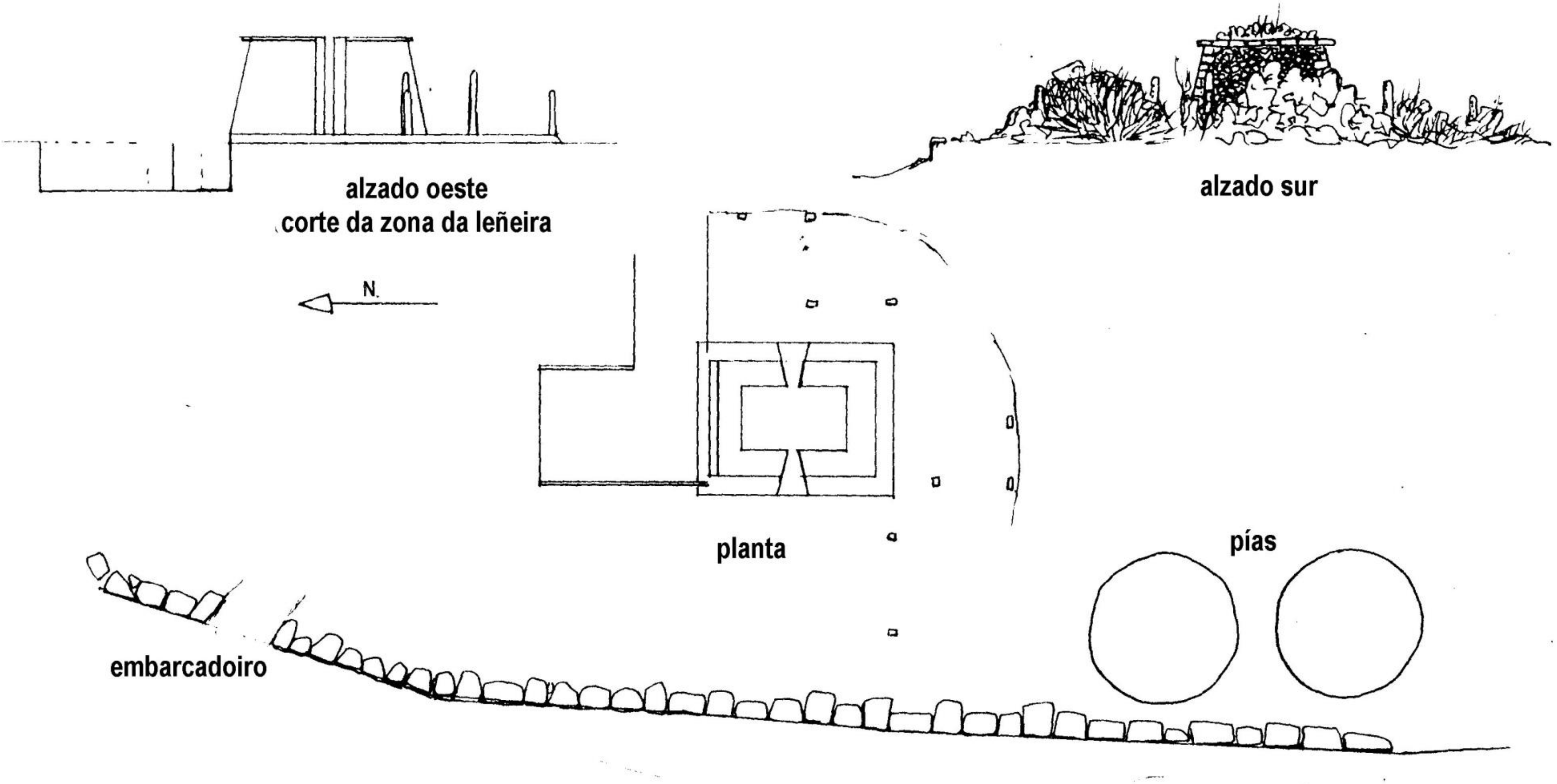

Telleira de González (1982)
Bico da Ran (Castrelo, Cambados)

TELLEIRA DE VIEITES
BICO DA RAN
CASTRELO-CAMBADOS

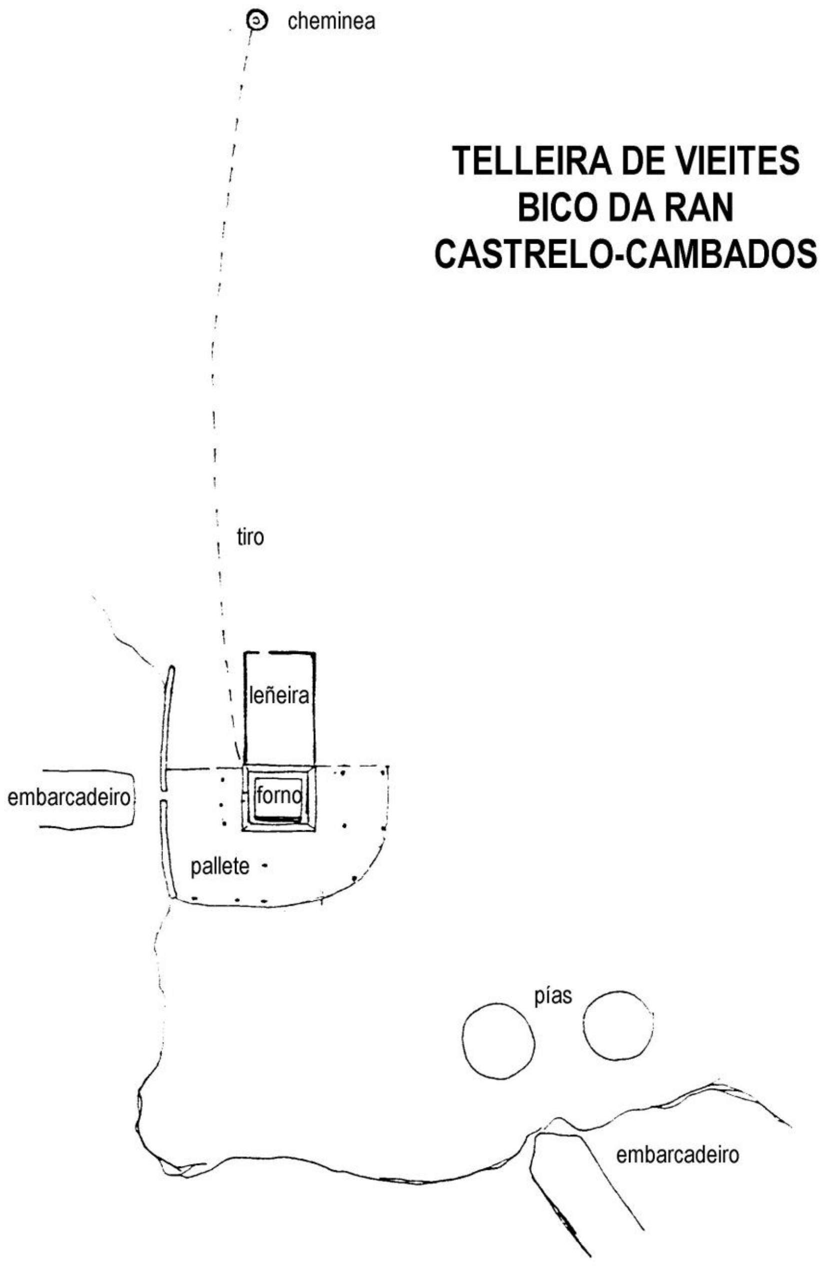

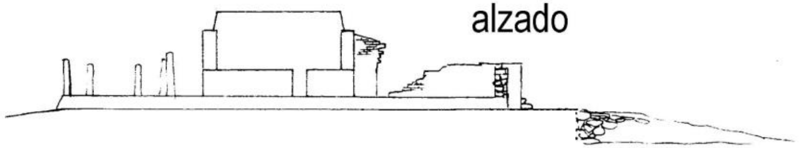

alzado

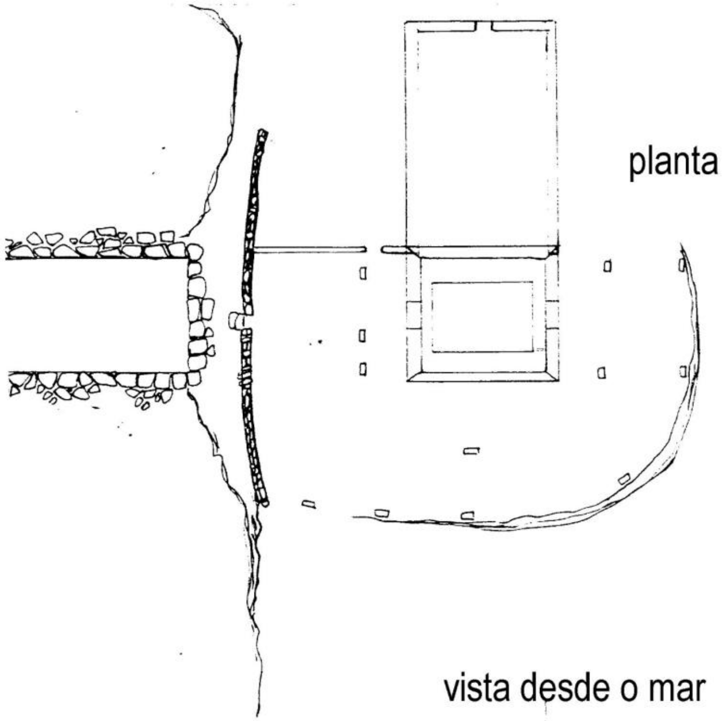

planta

vista desde o mar

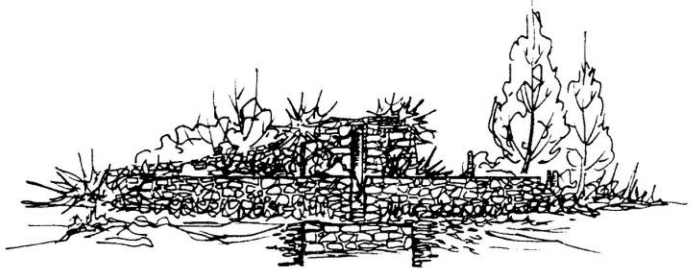

Telleira dos Moledo (imaxe de 1982)
Couto de Abaixo (Castrelo, Cambados)

TELLEIRA DOS MOLEDO
(Couto de Abaixo, Castrelo)

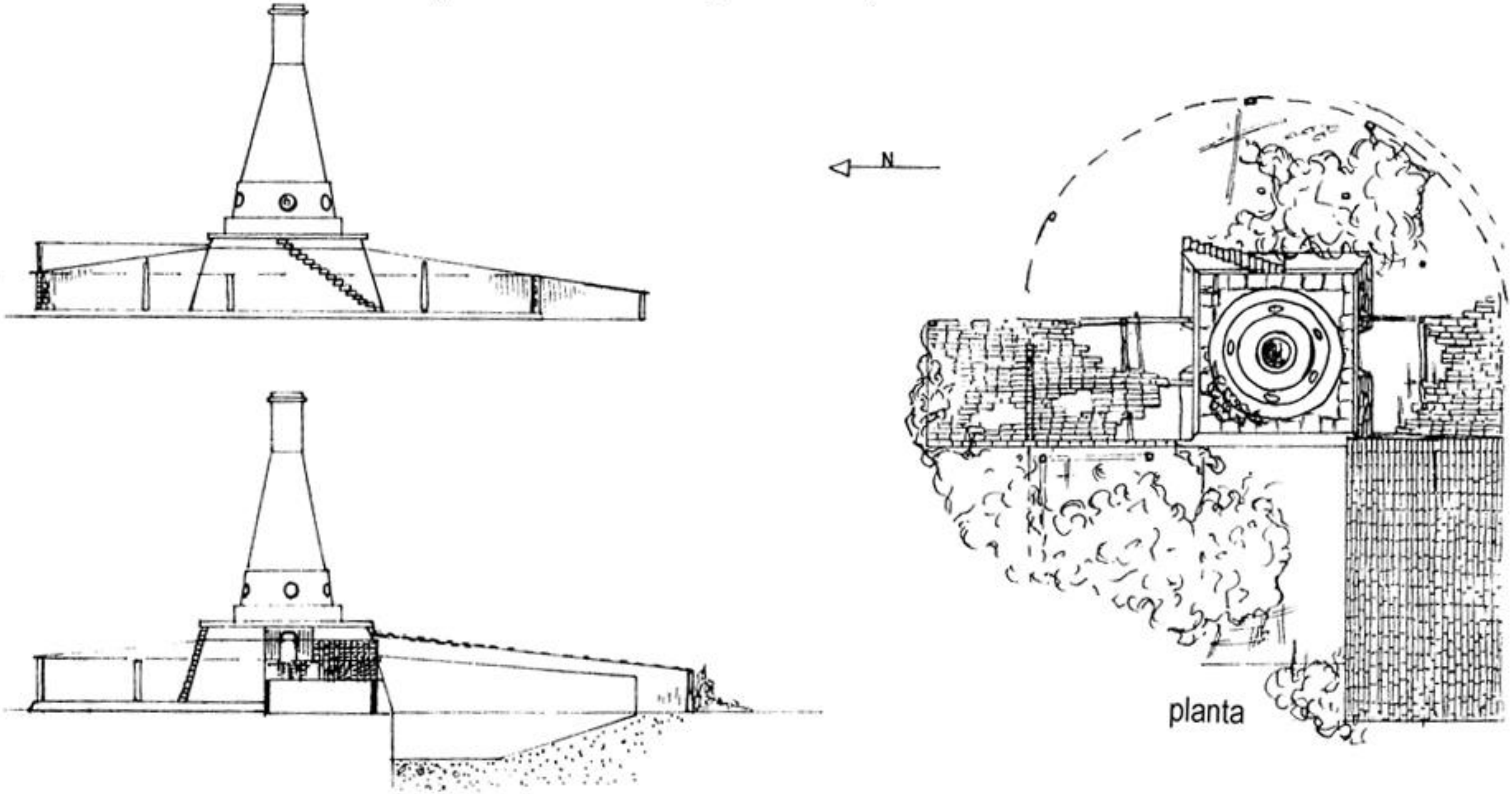

TELLEIRA DO FRANCÓN
CASTRELO-CAMBADOS

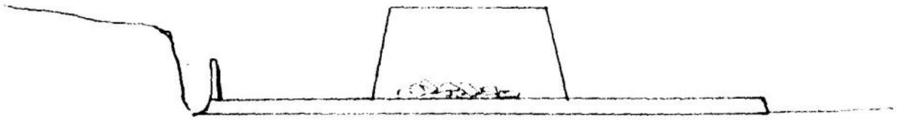

alzado norte

alzado oeste

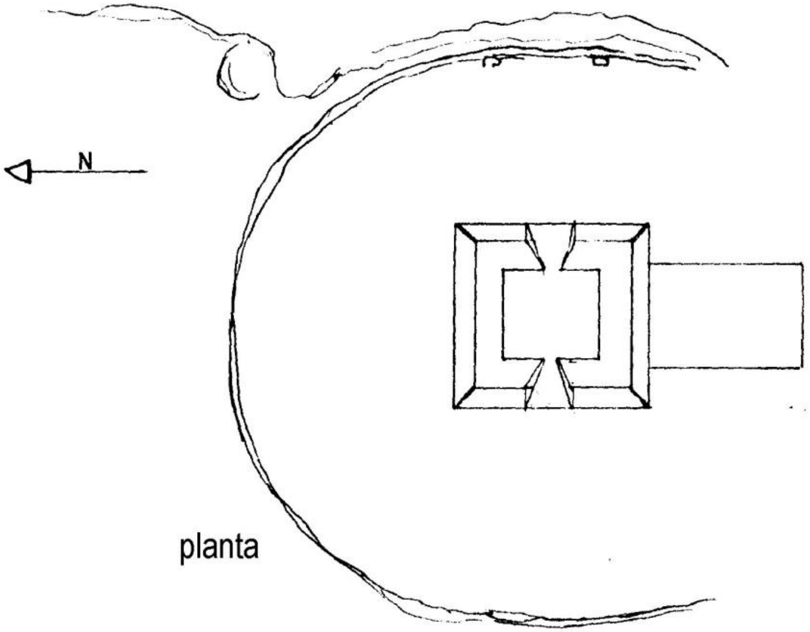

planta

Telleira de Noya
Os Seixiños
(Dena, Meaño)

1994

2008

TELLEIRA DE NOIA (Dena, Meaño)

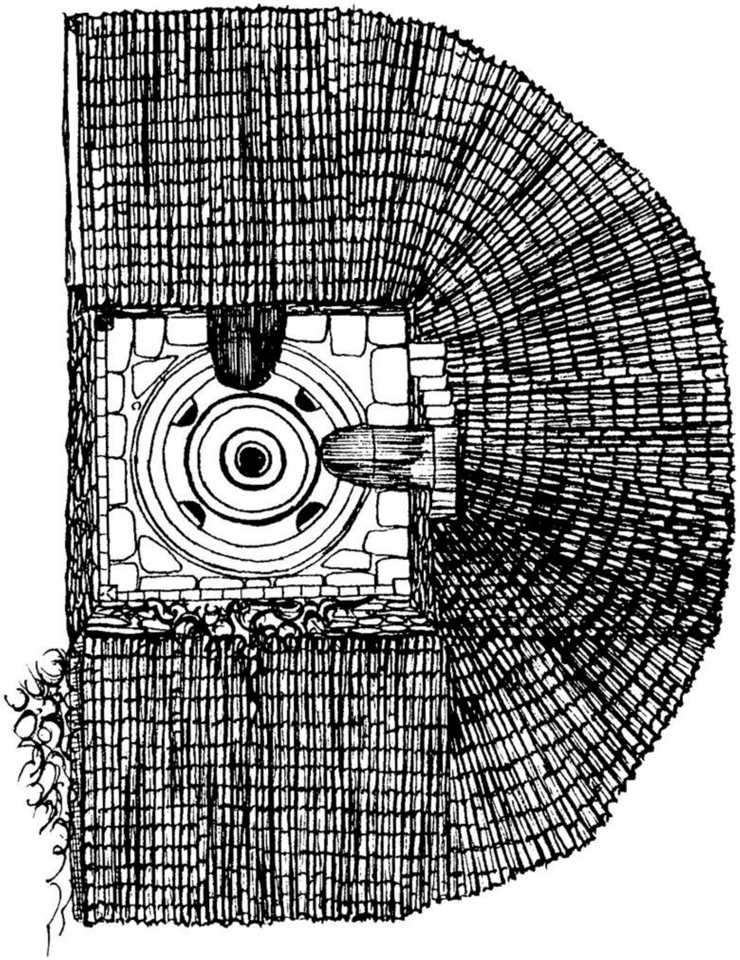

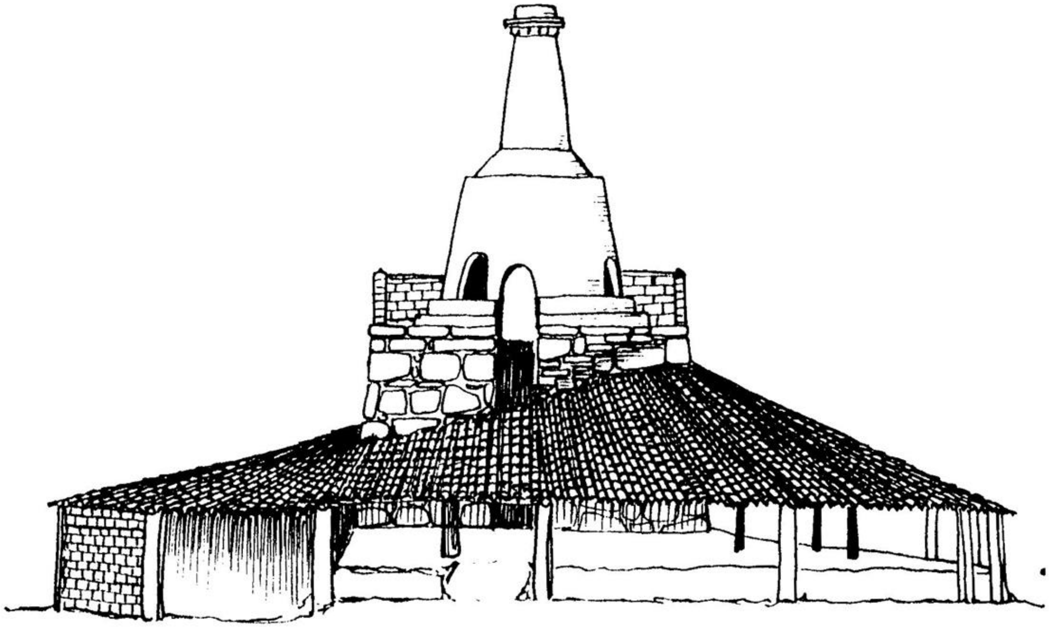

**Telleira de Blanco
Sixtos (Vilalonga)**

Telleira Arnosa
(Noalla Sanxenxo)
(2008)

Telleira de Ardia
O Grove

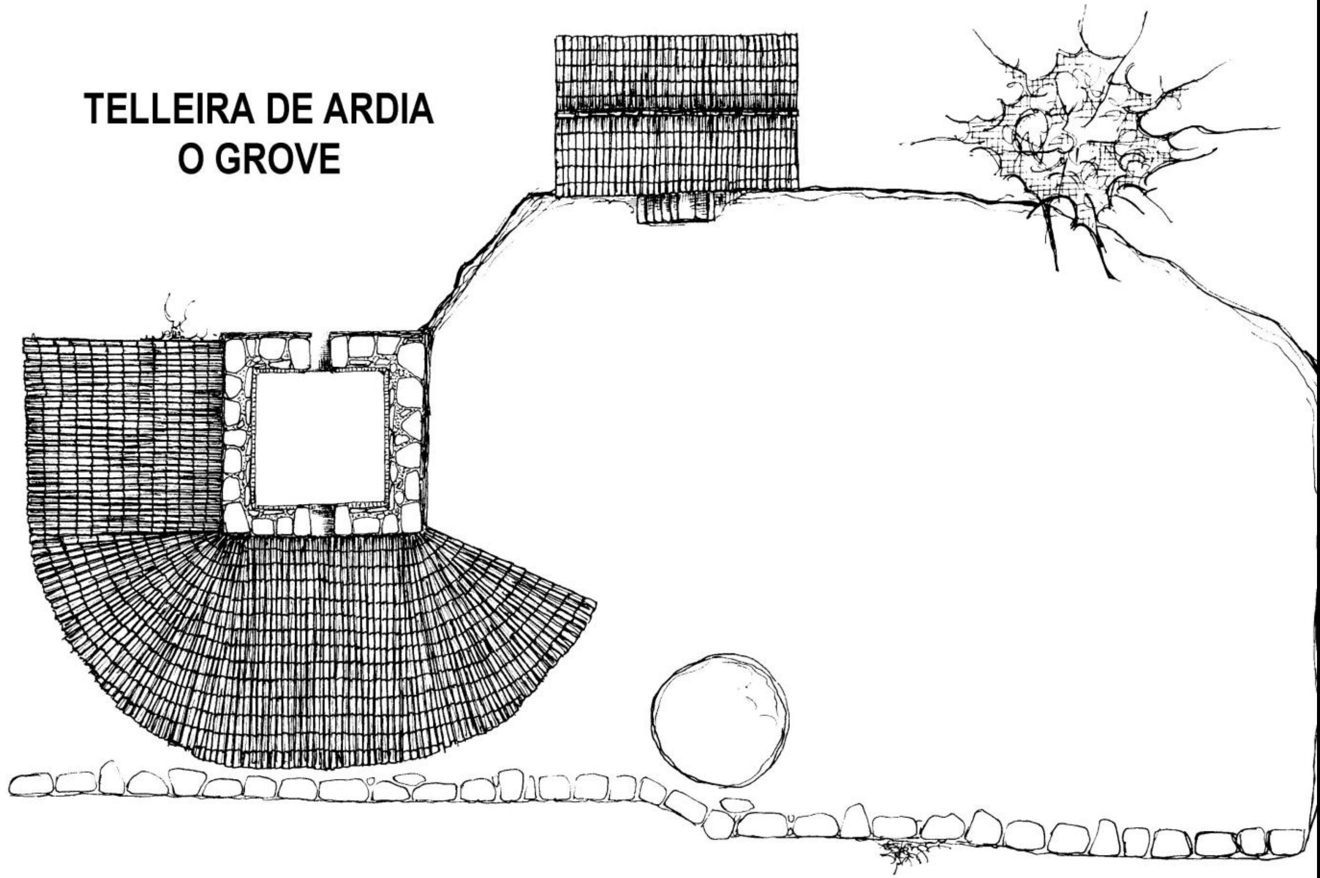
TELLEIRA DE ARDIA
O GROVE

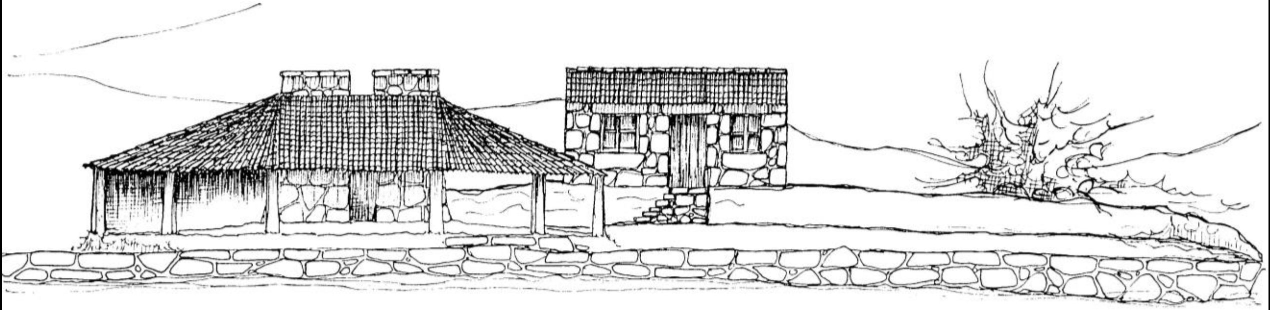

OUTRAS TELLEIRAS GALEGAS

Telleira A Roda
(Salvaterra) 1992

TELLEIRA DA RODA
Salvaterra

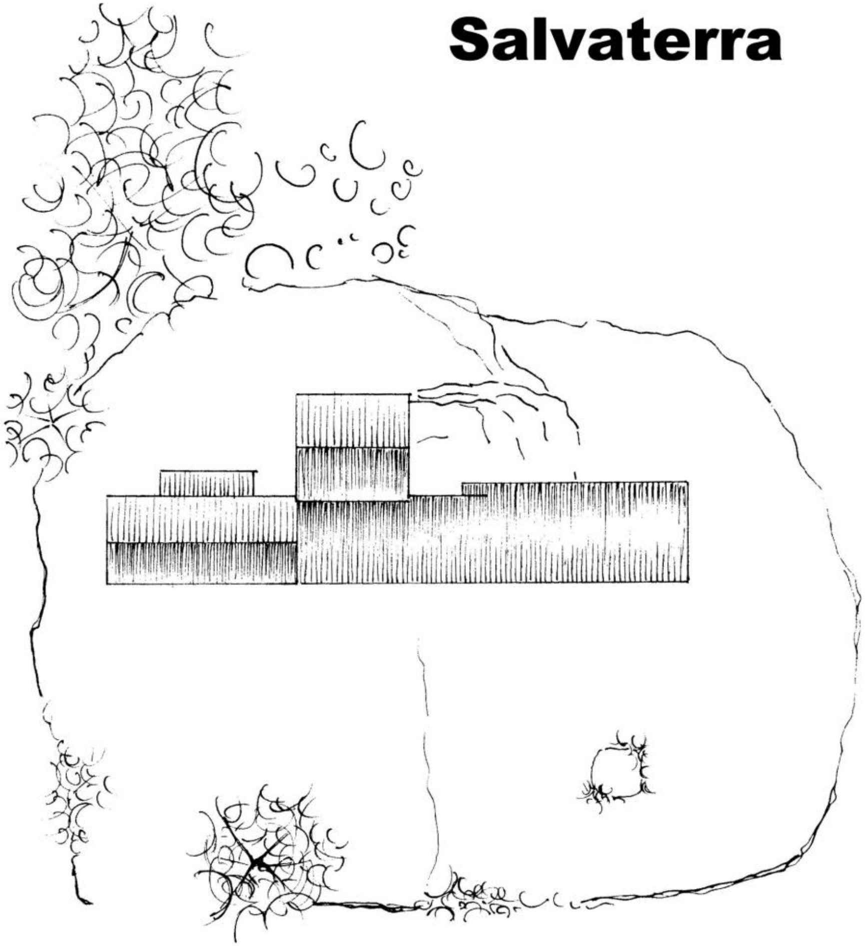

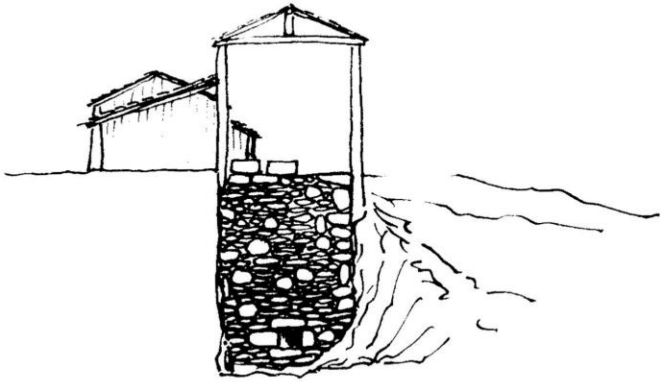

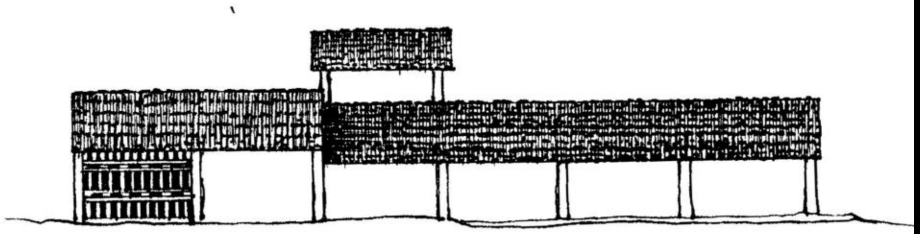

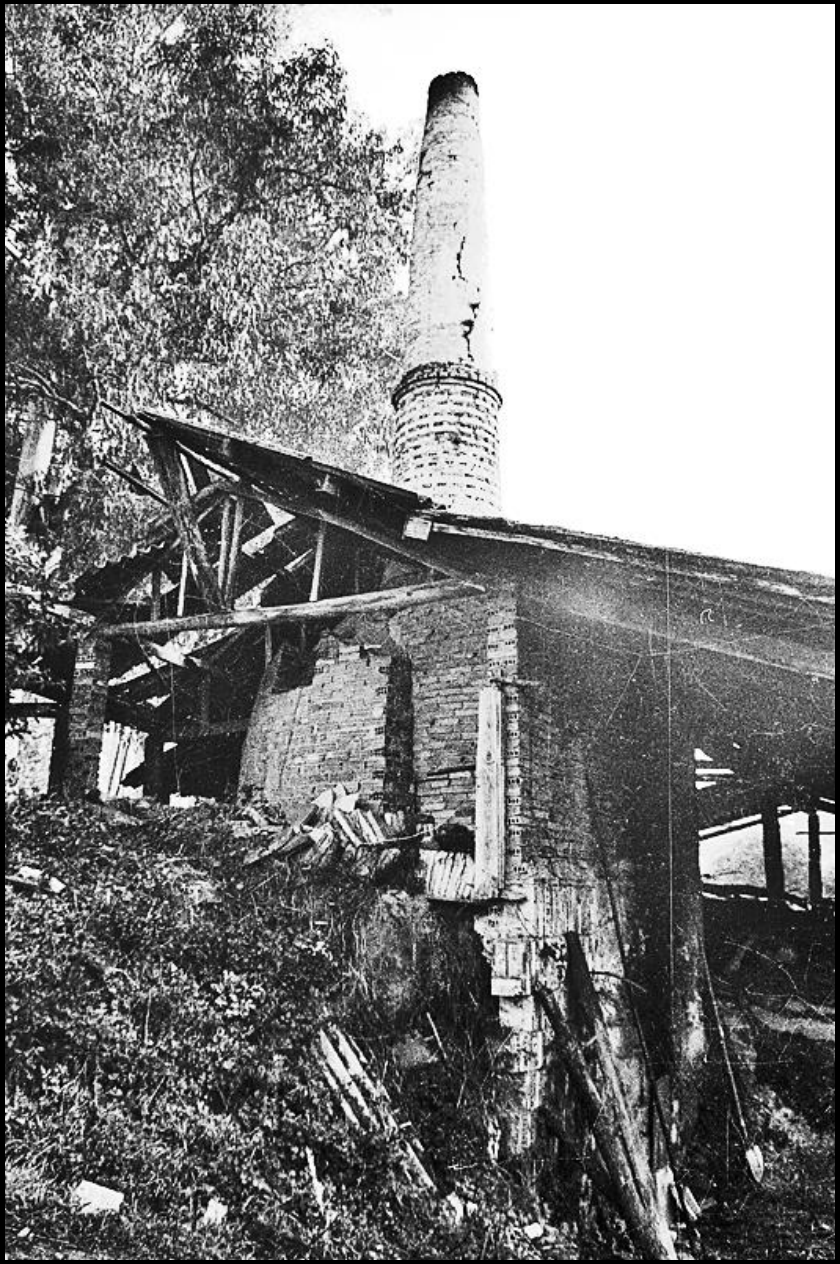

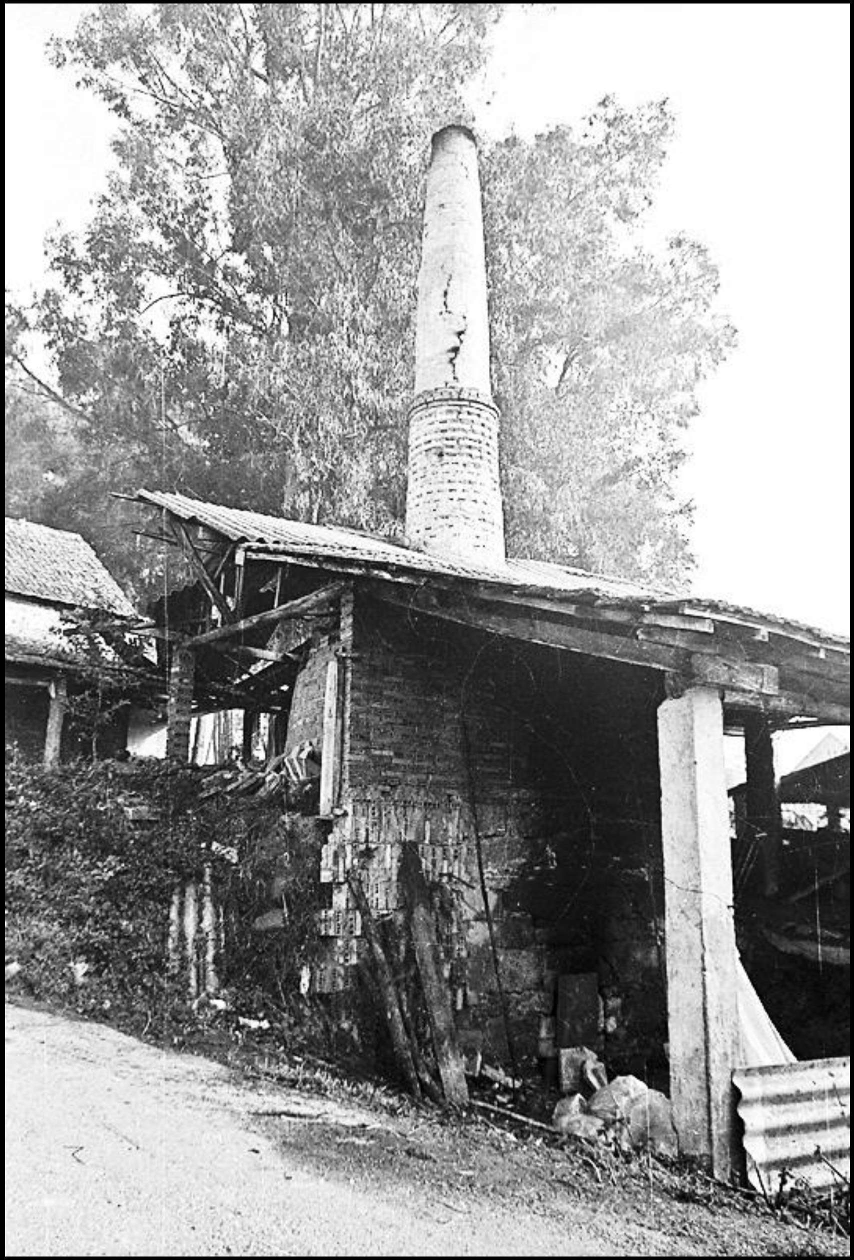

Telleira (Salvaterra) 1992

Telleira Catoira

Telleiras Valga
1923

Telleira Praia Aguieira (O Son) 1915

Telleira Ares 1915

Telleira Laboreiro (Melide) 1915

FOTOS E MONTAXE: Adela Leiro
DEBUXOS: Mon Daporta
actualizado en abril 2026